273). Zie over Sebna, II Kon. 18 : 18, 26, 37; 19 : 2; Jes. 22 : 15—25; 36 : 3, 11, 22; 37 : 2. Dat op hem de spreuk zou slaan, die bewaard is in Spr. 25 : 5, is niet te bewijzen.

[58]) Cf. KV Spreuken II, Inleiding § 8.

[59]) Zie voor het verband van de Spreuken en de Pentateuch, met name de Decaloog, W. H. Gispen, Israëls „vertaaldwang" (Assen 1947), blz. 13—17. Zie voor de betekenis van de Babylonische ballingschap voor de bestudering van de Wet, H. L. Strack, Einleitung in Talmud und Midraš[5] (München 1930), blz. 5 vlg.

[60]) Cf. Pirqē Abōt VI en KV Spreuken II, Inleiding § 8; Strack-Billerbeck, Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch II (München 1924), blz. 353 vlg. Wel zijn er ook na de ballingschap speciale boeken der wijsheid als dat van Jezus Sirach en Pirqē Abōt. Het uitoefenen van een gewoon beroep naast de studie van de Tōrā wordt aangeraden in Pirqē Abōt II, 2.

[61]) Cf. Pirqē Abōt VI, 1; H. L. Strack, Pirqê Aboth[4] (Leipzig 1915), blz. 4*. M. Sachs, Sprüche der Väter[2] (Breslau 1907), vertaalt de hierboven aangehaalde plaats: „Auch das Folgende haben die Weisen in der Sprache der Mischnah gelehrt." Zie voor de zeven kenmerken van de wijze, Pirqē Abōt V, 7: „Zeven dingen zijn er bij de onbeschaafde en zeven bij de wijze. De wijze [1] spreekt niet in tegenwoordigheid van wie groter in wijsheid is dan hij; [2] hij valt zijn studiegenoot niet in de rede; [3] hij geeft niet te haastig antwoord; [4] hij vraagt in overeenstemming met de bepaling en antwoordt in overeenstemming met de zaak; [5] hij spreekt over het eerste het eerst en over het laatste het laatst; [6] over wat hij niet gehoord heeft, zegt hij: ik heb niet gehoord; [7] en hij stemt de waarheid toe. En het omgekeerde daarvan is bij de onbeschaafde."

[62]) Bedoeld is de Goddelijke wijsheid; cf. F. W. Grosheide, a. w., en Herman Ridderbos, a. w., op Matth. 11 : 19.

[63]) Cf. Luc. 11 : 31. Zie over het verschil tussen wijsheid en wetenschap L. Bender O.P., Kerk en Wetenschap (Het Schild 1953, blz. 129—135). Men zal gezien hebben, dat het resultaat, waartoe ik kwam, grote overeenkomst vertoont met het hierboven weergegeven standpunt van Volz, Oesterley e.a. Maar in de datering zijn er grote verschillen met hen en ook in het standpunt ten opzichte van de Pentateuch, met name Deuteronomium. Voor wat de overgang van de wijze naar de schriftgeleerde betreft is typerend de volgende opmerking van Oesterley: „It was not until after the Maccabaean struggle, when the anti-Hellenistic attitude of the religious leaders became dominant, that there was no place for the Wise men, who consequently became absorbed in the Scribes in the later sense of the term" (a. w., blz. LXXI).